

FREDERIC MARÈS: IL·LUSIÓ DE PEDRA

ESCUPTOR, COL·LECCIONISTA I MESTRE, VA VIURE
GAIREBÉ UN SEGLE FASCINAT PER LA BELLESA

Durant la Guerra Civil, aclaparat per la destrucció d'obres d'art, va decidir donar a les ciutats de Barcelona i Figueres les seves col·leccions, de valor incalculable. Bona part dels seus esforços els va posar al servei de la reconstrucció d'edificis com la basílica de Santa Maria del Mar o les tombes reials del monestir de Poblet. Els corrents artístics dels anys 70 i 80, d'estètica ben diferent, no van contribuir a revalorar la seva obra.

JUDIT PUJADÓ > TEXT I FOTOS

Frederic Marès i Deulofeu (Portbou, 1893 - Barcelona, 1991) va viure la primera dècada d'una llarga vida a Portbou, fill d'uns pares ideals per a algú amb vocació i aptituds artístiques. El pare, Pere Marès i Oriol, originari del Port de Selva, sensible i culte, va començar a treballar a la duana, aruïnada per la fil·loxera, i el 1884 va engregar la publicació *El Corresponsal del Coleccionismo*. La mare, Soledat Deulovol i Vergés, figuerenca de naixement, sempre va estar atenta a les necessitats d'un nen extremadament sensible.

Per acostar-nos a la vida i a l'obra de Frederic Marès disposem de diversos materials. El 1978, quan l'escultor complia els 85 anys, Joaquín Soler Serano l'entrevistà al seu programa de TVE *A fondo*. Qui tingui la possibilitat d'accedir a aquesta entrevista s'hi trobarà un home lúcida, educat, que parlava un castellà un xic artificios i grandiloqüent, exactament el mateix que ha-

via fet servir per escriure la biografia *El mundo fascinante del coleccionismo y las antigüedades. Memorias de la vida de un coleccionista*, que havia publicat l'any anterior.

I qui senti curiositat per saber quin va ser el motor que va alimentar la vida d'aquest empordanès, res millor que visitar -a partir de l'any vinent, perquè ara es troba en plena remodelació- el Museu Frederic Marès de Barcelona. Allà s'hi trobarà no només una mostra important de la seva activitat artística, sinó també la dèria d'un col·leccionista apassionat que va dedicar tota la seva vida i la major part dels seus ingressos a la compra de més de

Al Museu Frederic Marès de Barcelona hi ha 3.000 obres d'art i antiguitats, i un «museu sentimental» amb més de 50.000 objectes de tota mena

Arxiu Museu Marès

>> Frederic Marès a l'edat de quatre anys amb el seu germà gran, Josep.

3.000 obres d'art i antiguitats, des d'escultures de totes èpoques i estils, entre les quals destaquen les talles de fusta policromada, passant per un «museu sentimental» amb més de 50.000 objectes de tota mena (ventalls, rellotges, fotografies, joguines, panòplies i cerà-

>> *Frederic Marès a la cala de Santa Cristina de Blanes, el 1921.*

miques, que il·lustren la vida burgesa del s. XIX), fins a una portada de pedra del s. XIII procedent de l'església d'Anzano (Esquerdas, Osca). Un museu d'autor i un museu sentimental únics a casa nostra. Pilar Vélez, la directora, comenta que l'escriptor turc Orhan Pamuk el va visitar fa poc amb la intenció de crear a la seva ciutat un «museu de la innocència» que s'inspiraria en el que va crear aquest «pelegrí d'una il·lusió», com es definia el mateix Marès a les seves memòries.

Primeres intuïcions d'artista

Les primeres intuïcions del devot col·leccionista –quasi fetitxista– en què després es va convertir i les primeres mostres de l'artista que duia a dins, van tenir lloc a Portbou. Quan Marès vivia en aquest poble fronterer, en una caseta davant del mar, va experimentar per primer cop el plaer de veure que allò que imaginava, en aquell cas un vaixell i un peix, era capaç de dibui-

nar-ho amb exactitud. Devia tenir quatre o cinc anys, era a l'escola i en recordar-ho ho explicava amb vehemència, perquè Marès semblava un d'aquells homes que se sent destinat a acomplir una missió i descrivia els seus primers passos com si fossin una epifania. Per assegurar-se que era destresa i no casualitat, el petit Marès va provar de dibuixar altre cop, i el peix i la barca i el mar li van tornar a sortir amb la mateixa exactitud. El seu primer èxit el va tenir a 10 anys: un retrat del seu oncle Carlets, de Figueres.

Marès va aconseguir beques, borses de viatge per estudiar a Europa. A París va conèixer l'ambient dels col·leccionistes i antiquaris i escultors com Rodin

De la mateixa època són els seus primers records de la fascinació pel col·leccionisme. La mare –explicava– li dava per berenar cada dia pa amb xocolata. La xocolata la compraven a Cervera de la Marenda i venia embolicada amb papers lluentos de colors: vermells, blaus, daurats... Ben aviat va renunciar al desig de menjar-se la xocolata pel plaer de conservar les preses amb el seu embolcall fins a un dia desafortunat d'estiu en què el sol, que entrava inclement per la finestra, li va fondre l'objecte del sacrifici. Marès recordava el dolor d'aquella pèrdua. La mare va canviar la xocolata del berenar per melmelada, però li va regalar per Reis la col·lecció sencera de xocolatines.

Instal·lats a Barcelona

Davant les aptituds del petit Frederic, els seus pares van decidir instal·lar-se a Barcelona. El pare obrí una llibreria de vell, que a la llarga va proporcionar a Marès contactes amb intel·lectuals

biografia **FREDERIC MARÈS, IL-LUSIÓ DE PEDRA**

FOTOS DEL L'ARXIU FAMILIAR DE FREDERIC MARÈS

>> Sèrie fotogràfica de la realització d'El timbaler del Bruc. Francesc Pujadó al taller, repicant l'escultura. Amb 10 metres d'alçada, tant la realització de l'escultura com el seu trasllat i instal·lació al Bruc van comportar nombrosos problemes tècnics.

com Benito Pérez Galdós o Menéndez Pelayo, i el jove artista començà estudis a l'Escola d'Arts i Oficis i Belles Arts de Barcelona, la Llotja.

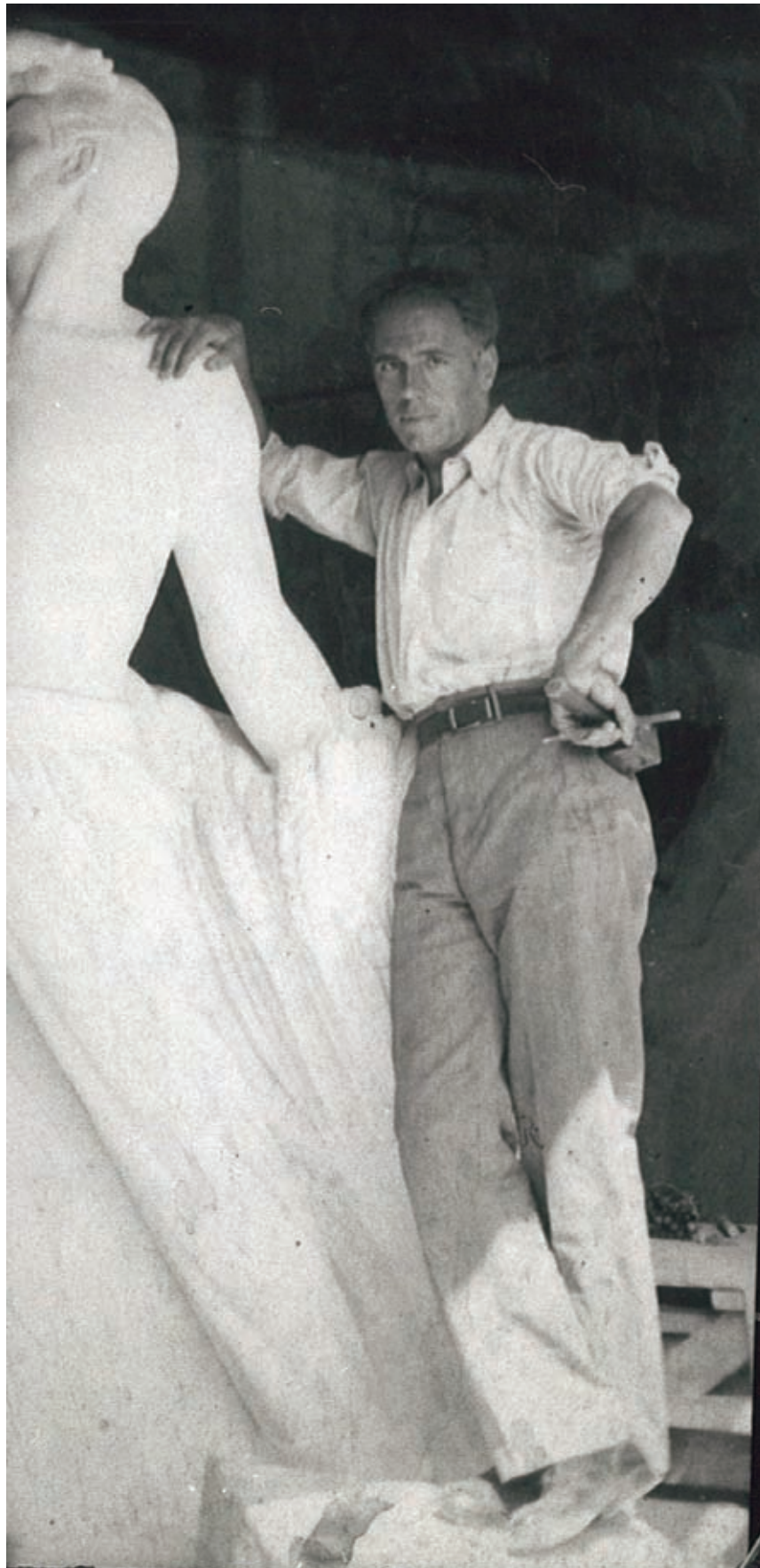
Un dels seus mestres a Barcelona fou l'escultor Eusebi Arnau. Justament al seu taller va tenir l'oportunitat de conèixer persones la influència de les quals li fou posteriorment de gran utilitat, com ara Eusebi Güell i Bacigalupi, Josep Bertran i Musitu o Juan Claudio Güell i Churruga, que li van fer els primers encàrrecs.

Va aconseguir beques, borses de viatge per estudiar a Europa. A París va conèixer l'ambient dels col·leccionistes i antiquaris i escultors com Rodin. També va viatjar a Roma. L'escultura renaixentista, Miquel Àngel i Rodin es van convertir en els seus referents. I, igual que el seu mestre Eusebi Arnau, va decidir dedicar-se a «l'escultura commemorativa, ornamental, funerària, a la medallística, a una escultura, en definitiva, utilitària i decorativa, hereva de la gran tradició del segle XIX», com explica Núria Rive-ro al *Catàleg d'escultura i medalles de Frederic Marès*.

Sempre va tenir una opinió molt alta del seu ofici; per això lamentava, a les seves memòries, que hi hagués escultors d'escassa ambició que no arribaven «a comprendre la misión y el alto destino que alcanzara la gran escultura de los períodos gloriosos de la historia del arte».

Aquells anys d'abans de la Guerra Civil, Marès començà a treballar en diversos projectes, com els frisos de l'edifici de Correus de Girona o els monuments al canonge Rodó, a Pep Ventura –que mai no s'arribà a construir– i a Pi i Margall –que va tardar 18 anys a acabar.

Marès tenia una gran capacitat de treball, podia portar diversos projectes alhora i a més connectava amb el gust dels clients. La presència pública de les seves escultures començava a ser important, especialment a partir dels projectes que va realitzar per a la plaça Catalunya de Barcelona, com *Barcelona* i *Emporion*. Per l'Exposició Internacional del 1929 va rebre altres encàrrecs lligats a la història nacional catalana: els monuments a Guifré el Pelós, Berenguer el

>> *Frederic Marès treballant en el monument de Francesc Layret a Barcelona, cap al 1935.*

Escultures de Frederic Marès a la via pública a les comarques gironines

Juan Puigadó

Figueres, plaça Ernest Vila:
Ramon Muntaner (1968).

Figueres, plaça Ernest Vila:
Jaume I (1968)

Juan Puigadó

Marisa LR

Portbou, plaça Francesc Melcior de Rocabruna, abat de Besalú:
Infant amb peix (1950).

Marisa LR

Portbou, platja gran passeig Lluís Companys: *La font amb reproducció de sirena* (1993).

Tossa de Mar, platja gran:
Minerva (1974)

Gran i Bernat Metge. A poc a poc deixava de crear obres independents per dedicar-se a models d'escultura pública, caracteritzats per volums definits i clars, nassos rectes, d'ulls enfonsats, entrecella prominent i un cert estatisme. Pilar Vélez, directora del Museu Marès de Barcelona, aprecia especialment les obres que Marès va fer els primers anys, quan encara tenia un deix d'*art déco*. Però Marès sempre va ser molt més que un escultor. Com a gestor cultural, va formar part d'institucions com el Foment de les Arts Decoratives o el Reial Centre Artístic de Barcelona, mentre donava classes a la Llotja.

Tot el que va ser Marès al llarg de la seva vida ja era present durant aquests primers anys. Va destinar els diners d'un primer premi que rebé el 1910, 500 pessetes, a la compra d'una taula del segle XIV on apareix el beat Ramon Llull, un dels seus autors predilectes. El 1926 ja reivindicava la reconstrucció dels panteons reials del monestir de Poblet i de Santes Creus (se n'acabà fent càrrec després de la guerra), i ja destinava part dels seus ingressos a ajudar artistes en els quals creia, comprant obres seves amb part dels beneficis que treia de les pròpies vendes o creant l'Ajut als Artistes, Pintors i Escultors de Catalunya, una entitat de vida efímera creada el 1935 i malbaratada per la guerra.

El desastre de la guerra

La Guerra Civil va ser un període duríssim per a l'escultor. Ser testimoni de la destrucció d'esglésies i d'obres d'art, viure a la ciutat bombardejada i haver estat detingut un parell de cops, veure com li destrossaven el taller o com entraven a casa de coneguts i en destruïen el patrimoni artístic van ser fets que li van provocar un trasbals de gran magnitud. A més, la seva mare va morir el 1937. Res ja no va tornar a ser igual per a ell, que acumulava al seu pis i al seu taller-estudi del carrer Mallorca centenars d'objectes i començava a témer per la seva seguretat. Durant aquell període s'implicà, per petició expressa del president Lluís Companys, en les primeres obres de restauració de Santa Maria del Mar, que havia patit els estralls dels primers temps de la guerra. Bona part de la seva vida va estar dedicada, a partir de mitjan dèca-

>> A dalt, fris i detall dels relleus de Frederic Marès a la façana del Museu de l'Empordà, a Figueres. A sota, detall i fris de Frederic Marès a l'edifici de Correus de Girona (1922).

da dels 40, a treballar en la recuperació d'aquest patrimoni delmat. De fet s'hi implicà tant, amant i coneixedor de la història com era, que fins i tot va recórrer a documents de l'Arxiu de la Corona d'Aragó per determinar amb exactitud d'on havia extret el rei Pere el Cerimoniós l'alabastre per reconstruir les tombes reials de Poblet. La recerca el va dur a les pedreres de Beuda, on l'alabastre té la duresa del marbre.

També fou durant la Guerra Civil que Marès es dedicà a reflexionar sobre les col·leccions que omplien les parets de casa seva. Les va classificar i va decidir que tot allò ho havia de lliurar a la ciutat de Barcelona. Marès, devot però no beat, no es va casar mai ni va tenir descendència. Donar les col·leccions a la ciutat era un acte de generositat i de coherència. No va demanar

ni un duro, explicava a les memòries, a canvi de la col·lecció; només un espai per poder-les encabir i que es mantingués la seva unitat.

El 1946 el Museu obrí les seves portes. Havia de dur el nom de *Museu Sentimental*, però Eugeni d'Ors va decidir que es digués *Museu Frederic Marès*. Situat a l'antic Palau dels Comtes de Barcelona, no només va acollir totes les obres comprades, sinó també el taller on Marès treballava i la casa on va viure fins a la seva mort.

El Marès de després de la guerra explotava a nivell artístic els models que tenien èxit i es dedicava, sobretot, a la reconstrucció del patrimoni eclesial destruït

Època de reconstruccions

El Marès de després de la guerra era un home que, a nivell artístic, explotava els models que tenien èxit i que es dedicava, sobretot, a la reconstrucció de patrimoni eclesial destruït. Se succeïren encàrrecs com el sant Llorenç per a l'església de Castelló d'Empúries o la verge de l'altar major de l'església de Portbou, i esdevingué membre de diversos organismes, com la Junta de Museus de Barcelona o l'Acadèmia de Belles Arts Sant Jordi. De totes les seves obres, potser la més coneguda és *El timbaler del Bruc*, de 10 metres d'alçada, encara que amb els anys hagi pesat més l'autoria d'obres com el *Monument a la Victòria de Barcelona*, l'obelisc del qual estava originàriament dedicat a Pi i Margall.

No ens ha d'estranyar que l'avantguarda progressista no valorés l'obra d'un escultor que es va anar acomodant a un classicisme que als artistes joves els quedava curt, i que a més havia treballat per al règim franquista. Malgrat això, Marès semblava fonamentalment un home poc preocupat per la política, capficat en tot cas en la recerca de la bellesa i les obres d'art, i que expressava el seu sentiment de catalanitat ajudant, per exemple, en l'edició de la revista *Canigó*, de Figueres, o essent president des de 1957 i durant vint anys de l'Institut d'Estudis Empordanesos, o contribuint a la creació del Museu de l'Empordà amb obres pròpies i peces de col·leccionista que avui formen part del

>> A dalt, Pilar Vélez, directora del Museu Frederic Marès de Barcelona. A la dreta, una de les col·leccions sentimentals del Museu. A baix, detall d'una restauració i restauradores treballant en una de les peces conservades al Museu.

seu fons, així com els relleus que es poden veure a la façana de l'edifici, a la Rambla de Figueres.

Si la major part de les col·leccions aconseguides al llarg dels anys són al Museu Frederic Marès de Barcelona, la seva biblioteca ha confegit un fons

que es conserva a la Biblioteca de Catalunya.

Al final de la seva vida, de gairebé un segle de durada, Marès va gaudir d'un ampli reconeixement: era acadèmic de l'Escuela de San Fernando de Madrid i de la de Sant Jordi de Barcelona, fill predilecte de Portbou, i va rebre distincions com la Creu de Sant Jordi (1982), el Premi Nacional de Belles Arts (1983) i la Medalla d'Or de la Generalitat (1986), que s'afegiren a la llarga trajectòria d'un home que va perseguir tota la vida la bellesa ideal, i que va viure amb la il·lusió de llegar a tots els seus conciutadans l'esforç de tota una vida de col·leccionista i d'artista.

Judit Pujadó és escriptora.

No ens ha d'estranyar que l'avantguarda progressista no valorés l'obra d'un escultor que es va anar acomodant